

Από την Ωραία Κοιμωμένη σε έναν Χάρτινο Πύργο;

Η ευρωπαϊκή άμυνα ενισχύεται θεσμικά και οικονομικά, όμως η πολυπλοκότητα των μηχανισμών, οι εθνικές προτεραιότητες και οι νομικές ασάφειες αποτρέπουν την ανάδειξη μιας πραγματικά ενιαίας ευρωπαϊκής αποτρεπτικής δύναμης

Είναι η ευρωπαϊκή άμυνα σημαντική; Δικαιολογούνται όλος ο θόρυβος που έχει ξεσπάσει για τον επανεξοπλισμό της Ευρώπης και ο κορός δισεκατομμυρίων, σε περιόδους μάλιστα αύξησης των κοινωνικών εντάσεων και των οικονομικών ανισοτήτων στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ); Με μια γρήγορη ματιά, μετά από τρία χρόνια αιματηρότατων συγκρούσεων, η Ρωσία ελέγχει περίπου το 20% της επικράτειας της Ουκρανίας. Επίσης, σύμφωνα με τρέχοντες υπολογισμούς, συγκριτικά με το 2022, η Ρωσία αύξησε, το 2024, την παραγωγή αρμάτων μάχης κατά 220%, τεθωρακισμένων οχημάτων και πυροβολικού κατά 150% και πυρομαχικών με γάλλο βεληνικούς κατά 435%. Σύμφωνα με την ίδια πηγή, μία αξιόπιστη ευρωπαϊκή αποτρεπτική δύναμη – για να αποτρέψει, για παράδειγμα, μία ρωσική εισβολή στα κράτη της Βαλτικής – θα απαιτούσε τουλάχιστον 1.400 αρματα μάχη, 2.000 οχήματα μάχης πεζικού και 700 πυροβόλα, αριθμοί που υπερβαίνουν τις αθροιστικές δυνατότητες των χερσαίων δυνάμεων της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Παράλληλα, στο πιο πρόσφατο Ευρωβαρόμετρο, το 78% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι ανησυχούν για την ασφάλεια και την άμυνα της ΕΕ στα επόμενα πέντε χρόνια και το 81% του δείγματος δήλωσε ότι υποστηρίζει μια κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας, το μεγαλύτερο ποσοστό από το 2004.

Την ίδια στιγμή, το 2024, τα κράτη-μέλη της ευρωπαϊκής οικογένειας δαπάνησαν, μεμονωμένα, πάνω από 100 δισ. ευρώ για αμυντικές επενδύσεις. Σύμφωνα με προωφωνα στοιχεία του ΝΑΤΟ για το 2024, μόνο 7 κράτη-μέλη της ΕΕ δεν κατάφεραν να φθάσουν το όριο του 2% του ΑΕΠ τους για αμυντικές επενδύσεις.

Μάλιστα, το 2025, οι επενδύσεις στην Ευρώπη για προμήθεια αμυντικού εξοπλισμού αναμένεται για πρώτη φορά να υπερβούν

Γράφουν ο **Σπύρος Μπλαβούκος** και ο **Πάνος Πολίτης Λάμπρου**

Ο Σπύρος Μπλαβούκος είναι καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Αριαν Κοινελλι στο ΕΛΙΑΜΕΤΙ. Ο Πάνος Πολίτης Λάμπρου είναι βοηθός ερευνητής στο ΕΛΙΑΜΕΤΙ.

την αντίστοιχη αξία αυτών των ΗΠΑ, όπως φαίνεται στο γράφημα της επόμενης σελίδας.

Την ίδια στιγμή, η απασχόληση στον τομέα της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας το 2023 έφθασε τις 851.000 θέσεις εργασίας.

Ευρωπαϊκή Άμυνα μετά τη Λισαβόνα

Η Συνθήκη της Λισαβόνας (2007) επισημοποίησε το σχετικό ενδιαφέρον των κρατών-μελών για θέματα άμυνας και ασφάλειας με τη θεσμοθέτηση της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) και την πρόβλεψη για σχήματα στενότερης αμυντικής συνεργασίας, στο πλαίσιο της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO). Ωστόσο, η ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία παρέμεινε εν γένει για μια δεκαετία περίπου μετά το 2007. Ενώ οι διατάξεις που θα επέτρεπαν στενότερη αμυντική συνεργασία ήταν παρούσες, η ΕΕ ξεκίνησε την περιδίνσή της στη μεγάλη οικονομική κρίση που απείλησε όχι μόνο τη σταθερότητα αλλά και την ίδια την ύπαρξη της ευρωζώνης. Μπροστά σε τέτοιες υπαρξιακές προκλήσεις, η άμυνα μπήκε στο περιθώριο, εν τη απουσία και σημαντικών εξωτερικών παραγόντων που θα μπορούσαν να πυροδοτήσουν τυχόν εξελίξεις.

Η – βίαιη – αφύπνιση της «Ωραίας Κοιμωμένης», από το 2017 και μετά, οφείλεται κατά βάση σε τέσσερις παράγοντες. Πρώτον, στη διαρκώς αυξανόμενη ρωσική επιθετικότητα, που είχε ξεκινήσει αρκετά πριν από τον εν εξελίξει πόλεμο κατά της Ουκρανίας, με την παράνομη προσάρτηση της Κριμαίας (2014), αλλά και τον πόλεμο της Γεωργίας (2008). Τα γεγονότα αυτά επιβεβαίωσαν ότι η πολιτική προσέγγιση και ενεργούς συνεργασίας με τη Ρωσία μπορεί να είχε δημιουργήσει σχέσεις οικονομικής και ενεργής αλληλεξάρτησης, όμως αδυνατούσε να εξασφαλίσει μια σταθερή αρχιτεκτονική ασφάλειας στην περιοχή. Δεύτερον, η αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου, με το αρνητικό βρετανικό δημοψήφισμα, το 2016, έδωσε ώθηση και πρακτικά επέτρεψε την κινητοποίηση της ΕΕ στον τομέα της άμυνας. Το Brexit, και

μεν «τραυμάτισε» πολιτικά, οικονομικά και στρατιωτικά την ευρωπαϊκή οικογένεια, αφαιρέσε, ωστόσο, από το τραπέζι το μεγαλύτερο εσωτερικό εμπόδιο της ευρωπαϊκής αμυντικής ολοκλήρωσης. Τρίτον, με τη μεταστροφή του στρατηγικού ενδιαφέροντος των ΗΠΑ προς την περιοχή του Ινδο-Ειρηνικού, η ενωμένη Ευρώπη αντιλήφθηκε ότι πρέπει να αναλάβει μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης για την προστασία της εδαφικής ακεραιότητάς της, σε περίπτωση μείωσης της αμερικανικής αμυντικής δέσμευσης. Η στροφή αυτή, που ξεκίνησε επί προεδρίας Ομπάμα, ήδη από το 2008, και συνεχίστηκε πιο έντονα στην πρώτη θητεία του προέδρου Τραμπ, προκάλεσε κύματα ανησυχίας στις περισσότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Εγινε πλέον σαφές ότι η – υπερβολική – εξάρτηση από τις ΗΠΑ καθιστά την Ευρώπη ευάλωτη και δύναται να αποτελέσει σημείο τριβής στις διατλαντικές σχέσεις. Τέταρτον, σημαντικό ρόλο έπαιξε και η εκλογή του γάλλου προέδρου Μακρόν, οι δύο θητείες του οποίου χαρακτηρίζονται από προσπάθειες ανάδειξης της στρατηγικής αυτονομίας της ΕΕ.

Βέβαια, αν και οι παραπάνω παράγοντες συνέβαλαν καθοριστικά δημιουργώντας ένα πολιτικά ευνοϊκό περιβάλλον, πρέπει να γίνει σαφές ότι η ΕΕ κινείται εντός του θεσμικού και νομικού πλαισίου των Συνθηκών. Υπό το πρίσμα αυτό, λαμβάνοντας πάντοτε υπ' όψιν τις ιδιαιτερότητες όλων των κρατών-μελών, όπως είναι για παράδειγμα η ουδετερότητα της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας, το Άρθρο 41 της Συνθήκης για την ΕΕ (ΣΕΕ) απαγορεύει καταρχήν τη χρήση του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού για «ενέργειες που έχουν στρατιωτικές συνέπειες ή συνέπειες στην άμυνα». Έτσι, η ΕΕ έχει αναπτύξει μια ποικιλία σχημάτων και μηχανισμών εμβάθυνσης της συνεργασίας στον εν λόγω τομέα.

Σχηματικά, θα μπορούσαμε να κατηγοριοποιήσουμε τις πρωτοβουλίες αυτές σε τρεις κατηγορίες, με βασικό κριτήριο τις λειτουργίες που επιτελούν. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις ΚΠΑΑ, οι οποίες κινούνται

1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΩΡΑΙΑ ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ ΣΕ ΕΝΑΝ ΧΑΡΤΙΝΟ ΠΥΡΓΟ ;

Μέσο: ΤΑ ΝΕΑ_INT

Ημ. Έκδοσης: . . . 01/06/2025 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 16/06/2025

Σελίδα: 13

SHUTTERSTOCK

καταρχήν στο αυστηρά διακυβερνητικό πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών. Στις αποστολές αυτές δεν υφίσταται εμπλοκή υπερεθνικών θεσμικών οργάνων, ενώ λειτουργούν στη βάση εθνικών συνεισφορών, τόσο χρηματικών όσο και σε επίπεδο ανθρώπινων πόρων. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EYED), υπάρχουν 8 αμύγιες στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις εν εξελίξει και μία πολιτικο-στρατιωτική πρωτοβουλία, ενώ περίπου 3.500 άτομα σε στρατιωτικό προσωπικό είναι ανεπτυγμένα σε τρίτες χώρες. Παρά τον επιμερισμό του

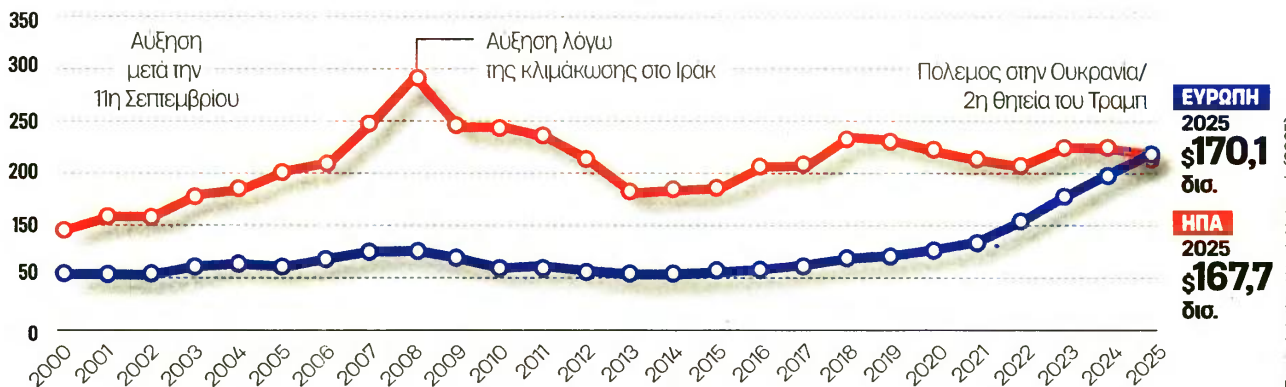
κόστους για ορισμένες κοινές λειτουργίες, η αρχή «έκαστος καλύπτει τις δικές του δαπάνες» αποτελεί ένα αντικίνητρο, ιδίως για τα μικρότερα κράτη-μέλη. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο παραδοσιακά υπογραμμίζει την ανάγκη για μεγαλύτερο διαμοιρασμό των εξόδων, ενώ και η διαδικασία συγκρότησης δυνάμεων για τη σύσταση μίας αποστολής ή επιχείρησης προσκρούει στην απροθυμία των κρατών-μελών να διαθέσουν προσωπικό. Η Στρατηγική Ποξίδα, που είναι το τελευταίο κείμενο στρατηγικής που έχει υιοθετήσει η ΕΕ, το 2022, την επαύριον της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία, αναγνωρίζει τις

Παρά την πρόοδο στον ψηφιακό τομέα, η έλλειψη κοινής πολιτικής κατεύθυνσης εξακολουθεί να υπονομεύει την αποτελεσματικότητα της ευρωπαϊκής αμυντικής ολοκλήρωσης

συγκεκριμένες δυσκολίες. Για τον σκοπό αυτόν, άλλωστε, είχαν συσταθεί, ήδη το 2004, οι Σχηματισμοί Μάχης της ΕΕ, οι οποίοι απαρτίζονται από περίπου 1.500 στρατιώτες και δύνανται να αναπτυχθούν στο πεδίο εντός 15 ημερών, με μια αρχική ικανότητα παραμονής τους στο πεδίο για 30 ημέρες. Ωστόσο, λόγω των προαναφερθέντων προβλημάτων και πολιτικών διαφωνιών μεταξύ των κρατών-μελών σχετικά με τις περιοχές ανάπτυξής τους, οι Σχηματισμοί αυτοί δεν έχουν αναπτυχθεί ποτέ και έχει επέλθει η πλήρης αδρανοποίησή τους. Η Στρατηγική Ποξίδα προώρθησε στην αναβάθμιση των Σχηματισμών αυτών, με την

ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΗΠΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΕ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΑΜΥΝΤΙΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ, 2000-25

1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΩΡΑΙΑ ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ ΣΕ ΕΝΑΝ ΧΑΡΤΙΝΟ ΠΥΡΓΟ ;

Μέσο: TA NEA_INT

Ημ. Έκδοσης: . . . 01/06/2025 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 16/06/2025

Σελίδα: 14

12 Int. Αμυνα

ίδρυση της νεοσύστατης Δύναμης Ταξείας Ανάπτυξης ύψους 5.000 στρατιωτών, διακλαδικών μονάδων και στρατηγικών μέσων υποστήριξης. Κρίνοντας και από το μέγεθος των μονάδων αιτών, είναι ξεκάθαρο ότι η λογική ανάπτυξής τους συνδέεται με περιορισμένου εύρους αποστολές σε περιφερειακές κρίσεις προς εκπλήρωση καθηκόντων επιβολής και επιτήρησης της ειρήνης και δεν μπορούν να συμβάλουν στην ουσιαστική και αποτελεσματική άμυνα της Ευρώπης.

Η δεύτερη κατηγορία συνδυάζει τον αμύγος στρατιωτικό τομέα με βιομηχανικά ή οικονομικά στοιχεία. Η ιδιαιτερότητα, λοιπόν, δεν έγκειται στον τρόπο λήψης αποφάσεων, καθώς η αρχή του διακυβερνητισμού και ο έλεγχος των κρατών-μελών είναι και εδώ παραπάνω από εμφανή, αλλά στο περιεχόμενο των δράσεων. Στη κατηγορία αυτή, για παράδειγμα, συγκαταλέγεται η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία, που αναφέρθηκε παραπάνω ότι θεσμοθετήθηκε με τη Συνθήκη της Λισαβόνας αλλά παρέμεινε ανενεργή μέχρι το 2017. Πρόκειται για μια μορφή διαφοροποιημένης ολοκλήρωσης στον τομέα της άμυνας, η οποία ενθαρρύνει την αμυντική συνεργασία και στοχεύει στην από κοινού ενίσχυση των αμυντικών δυνατοτήτων των συμμετεχόντων κρατών-μελών, βασισμένη σε εκπλήρωση νομικά δεσμευτικών όρων. Σήμερα, μόνο η Μάλτα δεν συμμετέχει, ενώ υπάρχουν 75 ενεργά έργα, τα οποία αφορούν διαφορετικούς τομείς συνεργασίας, όπως είναι η ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων (π.χ. Ευρωπαϊκό Κορβέτα Περιοπίας) και η εκπαίδευση (π.χ. Κοινή Σχολή Ηλτροφοριών της ΕΕ). Παρά τη μεγάλη ώθηση που χάρισε στην ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία, ο μεγάλος αριθμός των έργων και τα περιορισμένα αποτελέσματα που έχουν αυτά παραγάγει ενδεχομένως να θέτουν ερωτήματα ως προς την εν γένει αποτελεσματικότητα και προστιθέμενη αξία της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας.

Στην ίδια «υβριδική» κατηγορία δράσεων ανήκει και ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός για την Ειρήνη (EPR). Αυτός συνδυάζει τη στρατιωτική διάσταση, μέσω της χρηματοδότησης του κοινού κόστους των προαναφερθεισών στρατιωτικών αποστολών και επιχειρήσεων ΚΠΑΑ, με την παροχή αμυντικού εξοπλισμού σε εταίρους της ΕΕ, μέσω του πωλώνα των μέτρων συνδρομής. Ο εν λόγω Μηχανισμός, που τείλει εκτός του ενωσιακού προϋπολογισμού και άρα εκτός του ουσιαστικού ελέγχου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αποτελεί το βασικό εργαλείο στήριξης των Ενσπλών Δυνάμεων της Ουκρανίας, έχοντας προσφέρει (θανατοφόρο και μη θανατοφόρο) στρατιωτικό εξοπλισμό και συνδρομή αξίας άνω των 10,5 δισ. ευρώ. Πριν από τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, ο προϋπολογισμός του ήταν περίπου 5,7 δισ. ευρώ, ενώ σήμερα φθάνει τα 17 δισ. ευρώ. Ο αυστηρά διακυβερνητικός χαρακτήρας του και η λήψη αποφάσεων με ομοφωνία επιτρέπουν την εργαλειοποίηση του από τα κράτη-μέλη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η προσπάθεια της Ουγγαρίας να εξοφολογεί παραχωρήσεις και ανταλλάγματα από τους υπόλοιπους εταίρους, προκειμένου

να συναίνεσει στην παροχή στρατιωτικού εξοπλισμού στην Ουκρανία. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ουδέτερα κράτη-μέλη της ΕΕ, δηλαδή η Αυστρία, η Ιρλανδία και η Μάλτα, αξιοποίησαν τη δυνατότητα «επικοδομητικής αποχής» αντί της άσκησης βέτο, ώστε να επιτρέψουν στην ευρωπαϊκή χρηματοδότηση να χρησιμοποιηθεί για θανατοφόρο στρατιωτικό εξοπλισμό προς την Ουκρανία.

Στην τρίτη κατηγορία περιλαμβάνονται οι προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας. Σε αυτή την περίπτωση, η αξιοποίηση ευρωπαϊκών κονδυλίων καθίσταται εφικτή μέσω των άρθρων που αφορούν εν γένει άλλες πολιτικές, όπως είναι το Άρθρο 173 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ (ΣΛΕΕ) για τη βιομηχανία. Τα περισσότερα χρηματοδοτικά εργαλεία στον τομέα της

άμυνας βασίζονται σε αυτή τη δημιουργική θεσμική ευελιξία, η οποία είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της εποχής. Εν τούτοις, πρέπει να αναφερθεί ότι η χρήση αυτών των νομικών διατάξεων δεν ήταν αυτονόητη και χρειάστηκε αρκετός χρόνος μέχρι να αποφασιστεί η διοχέτευση κονδυλίων προς την έρευνα για θέματα ασφάλειας και άμυνας. Η αρχή για την άμυνα έγινε με το Πρόγραμμα PADR (Preparatory Action on Defence Research), το 2017 και επεκτάθηκε ουσιαστικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA), το 2021. Μέχρι σήμερα, το ETA έχει διαθέσει 4 δισ. ευρώ σε 225 συνεργατικά έργα για έρευνα και ανάπτυξη στον τομέα της άμυνας.

Μέχρι πρότινος το ETA ήταν η ναυαρχίδα της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης για την άμυνα. Ωστόσο, η ρωσική εισβολή στην Ου-

Η αρχή για την άμυνα έγινε με το Πρόγραμμα PADR (Preparatory Action on Defence Research), το 2017 και επεκτάθηκε ουσιαστικά με το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (ETA) το 2021. Μέχρι σήμερα, το ETA έχει διαθέσει 4 δισ. ευρώ σε 225 συνεργατικά έργα για έρευνα και ανάπτυξη στον τομέα της άμυνας.

Το ευρωπαϊκό έμβλημα πάνω στη στολή υποδηλώνει φιλοδοξίες στρατηγικής ενοποίησης που ακόμη δοκιμάζονται στην πράξη

1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΩΡΑΙΑ ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ ΣΕ ΕΝΑΝ ΧΑΡΤΙΝΟ ΠΥΡΓΟ ;

Μέσο: TA NEA_INT

Ημ. Έκδοσης: . . .01/06/2025 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .16/06/2025

Σελίδα: 15

κράνια οδήγησε στην εμφάνιση ορισμένων «έκτακτων» εργαλείων, προκειμένου να ενισχυθεί η προσφορά (με το πρόγραμμα ASAP – Act in Support of Ammunition Production) και η ζήτηση (με το πρόγραμμα EDIRPA – European Defence Industry Reinforcement through common Procurement Act) αμυντικού εξοπλισμού, τα κονδύλια των οποίων δεν ξεπέρασαν τα 810 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, τα κονδύλια ύψους 1,74 δισ. ευρώ για τη στρατιωτική κινητικότητα (military mobility), η οποία αναδείχθηκε ως μέγιστο αδυναμία της Γηραιάς Ηπείρου, εξαντλήθηκαν τον Ιανουάριο του 2024. Τον Απρίλιο του 2025, οι αρμόδιες επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έδωσαν το πράσινο φως για το Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Αμυντικής Βιομηχανίας (EDIP), το οποίο αποτελεί τον διάδοχο των παραπάνω προγραμμάτων και ερχεται να υλοποιήσει την Ευρωπαϊκή Αμυντική Βιομηχανική Στρατηγική (European Defence Industrial Strategy – EDIS, Μάρτιος 2024), λειτουργώντας ως ένα μέσο χρηματοδότησης μέχρι την υιοθέτηση του επόμενου πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου.

Το EDIP, που αναμένεται να διοχετευτεί στην αγορά 1,5 δισ. ευρώ, επισκίαστηκε από το σχέδιο επανεξοπλισμού της Ευρώπης (ReArm Europe), που αποτέλεσε και μία σημαντική επικοινωνιακή επιτυχία για την Επιτροπή. Ειδικότερα, τον Μάρτιο του 2025, προτού δημοσιευτεί η Λευκή Βίβλος για την ευρωπαϊκή αμυντική ετοιμότητα έως το 2030, η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ανακοίνωσε ότι 800 δισ. ευρώ θα διατίθεται για την ανάπτυξη αμυντικών δυνατοτήτων. Ωστόσο, από αυτό το εντυπωσιακό ποσό, ποσοστό άνω του 80% (650 δισ.) αναμένεται να προέλθει από τους εθνικούς προϋπολογισμούς. Πιο συγκεκριμένα, τα κράτη-μέλη έχουν την επιλογή να ενεργοποιήσουν τη ρύθμιση διαφυγής από το Συμφωνηθέν Σύστημα και Ανάπτυξης για αμυντικές δαπάνες, κάτι που σημαίνει ότι οι σχετικοί πόροι δεν θα προσμετρώνται στον υπολογισμό από τα αρμόδια κοινοτικά όργανα του ύψους του δημόσιου χρέους και ελλείψεων. Γτσι, δημιουργείται πρόσθετος δημοσιονομικός χώρος για επιπλέον αμυντικές δαπάνες. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι οι διεθνείς χρηματογορές θα δείξουν την ίδια «κατανόηση», με αποτέλεσμα αρνητικές αξιολογήσεις σε μία επεκτατική δημοσιονομική πολιτική από χώρες με ήδη υψηλά ποσοστά χρέους. Πρακτικά, κάτι τέτοιο καθιστά αμφίβολο αν και σε ποιον βαθμό κράτη-μέλη αξιοποιούν τη δυνατότητα αυτή. Σύμφωνα με τις επισήμες ανακοινώσεις από το Συμβούλιο της ΕΕ, 16 κράτη-μέλη, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας, έχουν αποφασίσει να αιτηθούν την ενεργοποίηση της ρύθμισης.

Όσον αφορά το υπόλοιπο ποσό, τα εννοούμενα 150 δισ. ευρώ αποτελούν καινοφανείς ευρωπαϊκούς πόρους οι οποίοι θα συγκεντρωθούν από τον δανεισμό της Επιτροπής από τις κεφαλαιαγορές ή τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, εκ μέρους και εξ ονόματος της ΕΕ. Τα δάνεια αυτά θα διατεθούν στα ενδιαφερόμενα κράτη-μέλη που θα συμμετέχουν καθαρών σε κοινοπραξίες για

κοινή προμήθεια συγκεκριμένων κατηγοριών αμυντικού εξοπλισμού. Ο Κανονισμός του εν λόγω εργαλείου (SAFE) εγκρίθηκε από το Συμβούλιο τον Μάιο του 2025 και βρέθηκε στο επίκεντρο της πολιτικής επικαιρότητας λόγω περίπλοκων νομικών διατάξεων, οι οποίες αφήνουν ευρύ περιθώριο για διαφορετικές (και συχνά αντικρούμενες) ερμηνείες πρωτίστως γύρω από το ακανθώδες ζήτημα συμμετοχής τρίτων χωρών. Ουσιαστικά μεταθέτει τη συζήτηση για το μέλλον, με την πρόβλεψη επίλυσης του μέρους «διμερών ή πολυμερών συμφωνιών» με όσες χώρες πληρούν τις προϋποθέσεις. Επιπροσθέτως, μολονότι η ανάγκη για επίτευξη των διαδικασιών είναι κατανοητή, η χρήση του Άρθρου 122 ΣΛΕΕ ως νομικής βάσης εγείρει δύο βασικές ανησυχίες: α) την έλλειψη νομιμοποίησης του όλου εγχειρήματος, καθώς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν συμμετείχε στη διαδικασία της νομοθέτησης, και β) την αδυναμία πρόσδοσης των εθνικών συμφερόντων, καθώς ο τρόπος λήψης αποφάσεων απαιτούσε ειδική πλειοψηφία και όχι ομοφωνία.

Υπό το φως των ανωτέρω, το εργαλείο SAFE αφήνει ανοικτή την πόρτα για συμμετοχή της τουρκικής αμυντικής βιομηχανίας στις προσπάθειες εξοπλισμού της ΕΕ, γεγονός που ενέχει προφανείς κινδύνους για την Ελλάδα. Οι κύριες δικλίδες ασφαλείας που μπορεί να αξιοποιήσει η Αθήνα για να περιορίσει την τουρκική συμμετοχή είναι δύο. Πρώτον, εφόσον η διμερής ή πολυμερής συμφωνία που θα θέσει τους όρους της τουρκικής συμμετοχής έχει ως νομική βάση τα Άρθρα 212 και 218 ΣΛΕΕ, η απόφαση θα ληφθεί με ομοφωνία, αφήνοντας ένα ευρύ περιθώριο πολιτικών κινήσεων στην ελληνική πλευρά. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθεί ότι η τουρκική «συνεισφορά» σε ένα προϊόν δεν μπορεί να υπερβαίνει το 35% της αξίας του τελικού προϊόντος, ενώ προβλέπεται από τον Κανονισμό και χρηματοδοτική συνεισφορά από τα συμμετέχοντα τρίτα κράτη (πλνν Ουκρανίας, Ισλανδίας, Λιχτενστάιν και Νορβηγίας) προς την ΕΕ. Εν τούτοις, εφόσον η τουρκική «συνεισφορά» στην αξία του τελικού προϊόντος είναι μικρότερη του 15%, δεν απαιτείται κάποια ειδική συμφωνία. Δεύτερον, υπάρχει πρόβλεψη στον Κανονισμό ότι «κανένα κατασκευαστικό στοιχείο δεν προέρχεται από τρίτη χώρα που αντιβαίνει στα συμφέροντα ασφαλείας και άμυνας της Ένωσης και των κρατών-μελών της», αφήνοντας, έτσι, ανοικτό παράθυρο για ενέργειες από την ελληνική πλευρά, η οποία, ωστόσο, θα χρειαστεί να δαπανήσει σημαντικό πολιτικό και διπλωματικό κεφάλαιο για να επιτύχει κάτι τέτοιο.

Quo vadis, Europa?

Η ΕΕ ξεκίνησε ως οικονομικό εγχείρημα, κάνει διαχρονικά προσπάθειες εξέλιξης σε μια πολιτική ένωση – με αμφιλεγόμενα αποτελέσματα – αλλά σίγουρα απέχει σημαντικά από την επίτευξη μίας αμυντικής ένωσης. Η άμυνα παραμένει στα χέρια των εθνικών κυβερνήσεων, αποτελώντας τον

Η ΕΕ ξεκίνησε ως οικονομικό εγχείρημα, κάνει διαχρονικά προσπάθειες εξέλιξης σε μια πολιτική ένωση – με αμφιλεγόμενα αποτελέσματα – αλλά σίγουρα απέχει σημαντικά από την επίτευξη μίας αμυντικής ένωσης. Η άμυνα παραμένει στα χέρια των εθνικών κυβερνήσεων, αποτελώντας τον σκληρό πυρήνα της κρατικής κυριαρχίας.

σκληρό πυρήνα της κρατικής κυριαρχίας. Ωστόσο, και στον τομέα αυτόν διαφαίνονται προσπάθειες στενότερης συνεργασίας, με την ΕΕ να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και να κατευθύνει σημαντικούς πόρους για να ενισχύσει τις αμυντικές της δυνατότητες και να συμπληρώσει (ή υποκαταστήσει, αν χρειαστεί) την αμερικανική στρατιωτική ιαχία.

Παρά τις πολλά υποσχόμενες προσπάθειες, εν τούτοις, παραμένουν τρία ουσιαστικά προβλήματα που απειλούν τη σταθερότητα και αποδοτικότητα του όλου εγχειρήματος. Πρώτον, απουσιάζουν ισχυροί και αποτελεσματικοί ευρωπαϊκοί μηχανισμοί συντονισμού μεταξύ των κρατών-μελών στον τομέα της άμυνας και επιβίβασης των εθνικών εξοπλιστικών προγραμμάτων ώστε να επιτυγχάνονται οι επιδιωκόμενες οικονομίες κλίμακας και να μεγιστοποιείται η ευρωπαϊκή συμπληρωματικότητα των εθνικών απορριπτικών δυνατοτήτων. Δεύτερον, η έλλειψη κοινής αντίληψης απειλών και κοινού στρατηγικού οράματος μεταξύ των κρατών-μελών οδηγεί σε διαφορετικές προτεραιότητες και γεωπολιτικές ευαισθησίες, καθιστώντας αδύνατη τη χάραξη μίας κοινής αμυντικής πολιτικής. Χωρίς σύγκλιση των εξωτερικών πολιτικών των κρατών-μελών, οι αμυντικές επενδύσεις κινδυνεύουν να παραμείνουν αποσπασματικές και με περιορισμένη στρατηγική προστιθέμενη αξία. Τρίτον, και ίσως σημαντικότερο, η μεταφορά πόρων προς την άμυνα, αν και αναγνωρίζεται από τους πολίτες ως μια αναγκαιότητα, δεν θα πρέπει να οδηγήσει στην φαίμαξη πόρων από τις κοινωνικές πολιτικές που συμβάλλουν στην εμπέδωση της κοινωνικής συνοχής. Η συνοχή αυτή είναι απαραίτητη γιατί εξασφαλίζει την κοινωνικά ανθεκτικότητα σε περιόδους κρίσεων και είναι η πρώτη γραμμή άμυνας απέναντι σε οποιαδήποτε εξωθεν απειλή. Ως εκ τούτου, οποιαδήποτε προσπάθεια αμυντικής ενωποίησης της Ευρώπης θα πρέπει να συνδυαστεί με ενίσχυση τόσο των κοινωνικών συντεκτικών αρμών όσο και της ποιότητας της δημοκρατίας. Αλλιώς, ό,τι με κόπο και δαπάνες πάει να ανεγερθεί, κινδυνεύει να καταρρεύσει σαν χαρτίνος πύργος. ●

